

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

А Обґрунтована доцільність розроблення моделі підготовки вчителів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов; представлена характеристика концептуального компоненту описаної моделі як одного з ключових елементів у її структурі; проаналізовані сучасні теорії підготовки вчителів початкової школи з урахуванням зростаючої необхідності застосування інноваційних технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель початкової школи, моделювання освітнього процесу, інноваційні технології навчання іноземних мов.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема підвищення якості професійної підготовки вчителів початкової школи нині активно обговорюється у наукових колах, громадських спільнотах, а також серед практикуючих учителів. Спричинено це зростанням інтересу громадськості до освіти, популяризацією зарубіжного досвіду організації навчального процесу і намаганням різних державних установ упровадити його в освітню практику України, зміною парадигми навчання, в основі якої перехід від ери схоластичних знань, що засвоюють учні, до навчання, основною метою якого є підготовка дитини до життя, виконання нею різних життєвих функцій, глобалізаційними тенденціями [3, с. 10]. Провідником концепції «навчання для життя», є вчитель, який не завжди готовий у сучасних реаліях реалізувати покладені на нього функції. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є оптимізація змісту професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи на етапі навчання у ВНЗ, що має здійснюватись із урахуванням дедалі зростаючих тенденцій глобалізації та технологізації освітнього простору. Суспільний запит чітко обумовлює нове бачення кваліфікаційних характеристик учителя. Основана функція сучасного вчителя сьогодні чітко визначена. Він повинен стати координатором і фасилітатором навчального процесу [2, с. 68], бути здатним швидко адаптуватись до нових суспільних та освітніх потреб, гнучким у застосовуваних формах, методах і прийомах навчання, виконувати різні, іноді діаметрально протилежні педагогічні завдання, від навчання математики до навчання іноземних мов. Варто наголосити, що саме навчання іноземних мов молодших школярів, що з 2012 року, відповідно до внесення іноземної мови в інваріанту частину базового компоненту Державного стандарту початкової загальної освіти [1], спричинило низку досліджень щодо специфіки формування іншомовної комунікативної компетентності студентів педагогічних

спеціальностей, зокрема спеціальності «Початкова освіта», з метою подальшого професійного застосування. Пошук шляхів удосконалення цього процесу триває і дотепер. Оптимізація іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи містить декілька проблем: з одного боку пріоритетним завданням ВНЗ є створення умов для формування іншомовної компетентності студентів, забезпечення досконалого рівня володіння іноземною мовою (лінгвістичний блок), з іншого – важливого значення набуває розвиток здатності здійснювати навчання іноземних мов молодших школярів, а також оволодіння ефективними технологіями організації та проведення уроків (методичний блок).

Аналіз наукових останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дозволив визначити, що проблема професійної підготовки вчителя початкової школи у вищому навчальному закладі стала предметом досліджень багатьох українських і зарубіжних науковців. Різні аспекти його організації відображені у наукових працях Н. Бібік, Л. Ващенко, В. Кременя, С. Мартиненко, О. Савченко та ін. Специфіка формування змісту іншомовної освіти вчителів представлена у дослідженнях О. Бігич, В. Буренко, О. Котенко, С. Ніколаєвої та ін. Упровадження навчальних та інтерактивних технологій у професійну підготовку вчителя – Л. Коваль, О. Комар, О. Пехота та ін. Серія наукових розвідок, присвячених застосуванню інноваційних технологій навчання іноземних мов у початковій школі, належить О. Коломіній, О. Лещинському, М. Майер, С. Роману, К. Яффке та ін. Проблеми підготовки педагога до інноваційної діяльності досліджували Ю. Будас, О. Гончарова, Т. Демиденко, Н. Клокар, О. Козлова, Л. Петриченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Разом з тим, питання інтеграції іншомовної та інноваційної складових на етапі

професіоналізації цих фахівців дозволить у подальшому ефективно навчати іноземних мов молодших школярів, застосовуючи інноваційні технології навчання, в літературі висвітлено фрагментарно.

Недостатня вивченість цієї проблеми уможливує застосування різних методів здійснення дослідження процесу підготовки вчителів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов. Одним із таких методів є моделювання, що допомагає визначити етапи досліджуваного процесу, уявити його системно у взаємозв'язку та взаємодії всіх елементів, виявити характерні особливості кожного з представлених етапів, можливі труднощі, розробити тактику їх попередження та усунення, прогнозувати результати.

Тому *метою статті* є обґрунтування доцільності розроблення моделі підготовки вчителів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов, а також характеристика його концептуального компоненту як одного з ключових елементів у її структурі.

Виклад основного матеріалу. З метою теоретичного обґрунтування підготовки вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов нами було застосовано один із загальнонаукових методів дослідження – моделювання. Результатом цього процесу стала побудова моделі, що складається з таких компонентів, як-от: цільовий, змістовий, концептуальний, процесуальний та оцінювальний. Успіх планування будь-якого дослідження залежить від чіткості формулювання його цілей. Моделюючи процес підготовки вчителів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов, ми поставили за мету формування їх готовності до здійснення такого виду діяльності. Необхідність системного бачення всього процесу загалом спричинила пошук фундаментальних засад його організації, що стали б основою для усвідомлення цілісної картини, розуміння закономірностей і принципів його здійснення. Таким компонентом запропонованої моделі є концептуальний. Він містить теоретичні засади вищезазначеного процесу, без нього неможливо уявити процес цілісно, оскільки в основі будь-якого педагогічного явища є певна філософська основа. Тому вважаємо за необхідне у рамках пропонованої статті зосередитись на деталізації його елементів.

Нині серед існуючих освітніх теорій, визначення за основу положень гуманізму, есенціалізму, біхевіоризму, прагматизму, когнітивного конструктивізму та постмодернізму, на наш погляд, сприяє ефективній підготовці вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов, що зумовлено концептуальними положеннями вищезазначених теорій в освіті.

Як відомо, гуманізм (від лат. *humanus* – люд-

ський, людяний) – це система світоглядних орієнтацій, центром яких є людина, її самість, високе призначення та право на вільну самореалізацію [4, с. 134]. Значення цієї теорії полягає у тому, що вона визнає необхідність взаємодії культур із метою збереження їхньої самобутності. Кореляція вищевказаного з предметом нашого дослідження передбачає розуміння того, що специфікою предмета «Іноземна мова» є формування іншомовної комунікативної компетентності того, хто навчається, що неможливо без урахування культурного контексту. До того ж у процесі міжкультурної взаємодії особливого значення набуває толерантність, яку визначають як вияв гуманізму, доброзичливе ставлення до індивідуальних і групових відмінностей (релігійних, етнічних, культурних, цивілізаційних) [4, с. 642]. В основі толерантності закладені природна, індивідуальна, суспільна та культурна різноманітності, що необхідно враховувати в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Усе вищезазначене зумовлює вибір діалогічних і групових форм роботи у процесі підготовки майбутніх учителів, оскільки, саме така взаємодія учасників навчального процесу дозволяє формувати повагу та толерантність один до одного та думки іншого, у чому й реалізуються основні постулати гуманізму.

Зрозуміло, що організатором процесу передачі соціального досвіду виступає викладач, який не є єдиним носієм знань, а скоріш активізатором наукових пошуків студентів. В усвідомленні його ролі допомагає застосування положень есенціалізму. Есенціалізм (від лат. *essentia* – головне, суть) – це філософія освіти, згідно з якою існує засадничий комплекс знань і цінностей, необхідних для ефективного реалізації [5, с. 42]. Представники есенціалізму вважали центром процесу навчання вчителя, проте ми трактуємо цю тезу у контексті сприйняття його діяльності як реалізатора функцій координатора та фасилітатора, який не просто ретранслює знання, а спрямовує пізнавальну діяльність молодших школярів, є своєрідним «дороговказом» на шляху формування індивідуальної траєкторії того, хто навчається. Навички організації самостійної пізнавальної діяльності є необхідним компонентом у постійному вдосконаленні власної педагогічної майстерності вчителів початкової школи, а також отриманні інформації щодо появи нових інноваційних технологій навчання іноземних мов. На реалізацію вищезазначених цілей у процесі іншомовної підготовки студентів спрямовані такі методи і технології, як-от: проблемно-пошуковий, перевернуте навчання, змішане навчання, проектні технології, дослідницькі методи, квест тощо.

Зазвичай поняття «біхевіоризм» розуміють як напрям у психології, предметом якого є поведінка людей, що розглядається як механічні реакції на зовнішні подразнення. Проте, у межах педагогіки основні постулати цього напрямку

ретранслюються як чітко задані цілі навчання, структуровані навчальні програми, постійний контроль, негайний зворотний зв'язок і прагнення до максимальної індивідуалізації навчання. Саме завдяки вищезазначеним теоретичним положенням біхевіоризму можливою є рефлексія, а також вимірювання ефективності підготовки вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов. У процесі іншомовної підготовки студентів дотримання принципів біхевіоризму полягає у систематичному контролі навчальної діяльності, що реалізується, наприклад, у застосуванні формульованого оцінювання на кожному з етапів здійснення проекту, індивідуалізації навчання, що досягається за рахунок диференціації завдань, які пропонуються до виконання у ході проекту, або іншого виду освітньої діяльності. Структурованість навчальних програм забезпечується на етапі їхньої підготовки на початку кожного навчального року, оскільки відбувається їх удосконалення відповідно до потреб студентів. До того ж обов'язковим компонентом сучасного навчання є не лише односторонній процес оцінювання навчальних успіхів студентів, але й оцінювання власної діяльності викладача, що полягає у проведенні рефлексії, яка може здійснюватись як в усному, так і письмовому вигляді з метою коригування та досягнення ефективності. Визнання цього робить теоретичні положення біхевіоризму невід'ємними та цінними для організації процесу підготовки вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов.

Здійснення рефлексії є корисним не лише у професійній діяльності, але й у процесі навчання, оскільки студенти – це активні учасники освітньої діяльності й увесь процес підготовки спрямований на задоволення їх освітніх потреб. Ураховуючи те, що більшість із них, починає працювати щонайменш з другого курсу, у процесі опанування змісту методичних дисциплін дуже цінним є їх досвід та апеляція до нього, за рахунок чого можна активізувати їх внутрішню мотивацію і підвищити ефективність і результативність навчання. На реалізацію таких завдань спрямовані ідеї прагматизму – філософського вчення, за яким практична цінність знань означає їхню істинність. Застосування вищезазначеної теорії полягає в урахуванні особистісних потреб суб'єктів навчання та опори на їхній власний досвід. У контексті цього наукового вчення провідним методом навчання є ігрова або трудова діяльність, яка у тому числі здатна моделювати обмін досвідом, зокрема, шляхом застосування, наприклад, ділових ігор.

Ще один філософський напрям в освіті, що акцентує увагу на знаннях, поінформованості, прогнозуванні ситуації та об'єднує у собі засади як когнітивізму, так і конструктивізму, в основі якого необхідність правильної організації проце-

су навчання – когнітивний конструктивізм. Його ідея полягає у перетворенні навчання на активний процес пізнання та розвитку індивідуальних здібностей студентів. Суб'єкти навчання у такому процесі виступають як конструктори та особисто його контролюють. У зв'язку з тим, що будь-яка діяльність має бути значущою, а мотивація педагога – внутрішньою, врахування основних положень когнітивного конструктивізму сприяє побудові обговорюваного процесу на принципах особистісно зорієнтованого та диференційованого підходів. Це означає необхідність урахування ідей вищезазначеної теорії при організації дослідницької, самостійної, індивідуальної роботи студентів, що полягає у її чіткому плануванні, орієнтації на кожного окремо обраного студента, надання йому автономії у процесі наукового пошуку та здійснення координації, зокрема, у підготовці проектів з іноземних мов.

Будь-яка діяльність, що передбачає виявлення творчого рівня студента здійснюється відповідно до ідей постмодернізму, що у підготовці вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов полягають у схваленні генерування, апробації та запровадженні інновацій, запереченні умовностей, а також корисності та практичності здобутих знань. У центрі уваги вищезазначеної освітньої концепції результативність навчання та перевага групової діяльності, яка у контексті специфіки іншомовної підготовки, наближає процес навчання взагалі, та спілкування, зокрема, до реальних умов. Відмова від умовностей, використанні готових зразків до виконання завдань, шаблонів визначають рівень інноваційності особистості. Саме дотримання постулатів постмодернізму дозволить учителям початкової школи генерувати нові методи навчання, а у майбутньому, авторські технології навчання іноземних мов. До того ж саме відмова від умовностей сприятиме готовності викладача швидко змінюватись й адаптуватись до нових вимог та умов навчання. У процесі іншомовної підготовки – ці положення реалізуються через виконання творчих завдань, проектів, ділових ігор тощо, які спрямовані на виявлення як індивідуальної, так і групової креативності, а також готують майбутніх учителів початкової школи до створення умов для розвитку творчості та розкриттю індивідуальності молодших школярів на уроках іноземних мов.

Вищезазначені освітні теорії реалізуються завдяки правильно обраним підходам до організації процесу підготовки вчителів початкової школи. Відтак, у контексті проблематики представлено-го дослідження ефективними, на нашу думку, є такі підходи: компетентнісний, комунікативний, особистісно зорієнтований, диференційований, діяльнісний, інтегрований, аксіологічний та акмеологічний. Компетентнісний підхід передбачає формування фахових компетентностей учителів початкової школи, що забезпечать ефективність

їхньої професійної діяльності. Варто відзначити, що компетентнісний підхід є студентоцентрованим і спрямований на задоволення потреб студентів шляхом надання їм автономності, наприклад, у виборі дисциплін. Його реалізація відбувається за умови чіткого прогнозування результатів навчання, а також добору ефективних методів, форм, принципів навчання.

Оскільки застосування інноваційних технологій навчання на уроках іноземної мови, можливе у першу чергу, за умови професійного рівня володіння нею фахівцем, необхідним стає реалізація комунікативного підходу, що полягає у мовленнєвій спрямованості процесу формування ішомовної та інноваційної компетентностей. На реалізацію комунікативного підходу спрямовані всі форми й методи навчання, проте особливо дієвими, за нашим досвідом, є інтерактивні та мультимедійні технології навчання. Застосування цих технологій на практичних заняттях зі студентами створює сприятливі умови для розвитку вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності завдяки їх варіативності.

Урахування засад особистісно зорієнтованого підходу до організації процесу підготовки студентів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов спричинює його спрямованість на задоволення освітніх потреб особистості, що у свою чергу означає забезпечення свободи думок, мислення, суджень тощо. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія, індивідуалізація навчання, варіативність змісту – головні переваги обраного підходу. Особистісно зорієнтований підхід, на наш погляд, суголосоий теоретичним положенням гуманізму, прагматизму та когнітивного конструктивізму. Його реалізація відбувається за умови застосування таких методів і технологій навчання, як-от: проблемно-пошукові, дослідницькі, проектні, квести тощо, що надають можливість студентам здійснювати пошукову діяльність, самостійно отримувати необхідні знання та розвивати дослідницькі вміння.

Урахування індивідуальних особливостей і психологічних характеристик суб'єктів навчання передбачено у межах диференційованого підходу, що уможливлюється завдяки вибору відповідних форм, методів і прийомів організації підготовки студентів до застосування інноваційних технологій навчання. Особливо яскраво диференційований підхід реалізується у використанні на заняттях моделі «1 учень – 1 комп'ютер», оскільки кожний студент працює окремо, викладач може здійснювати контроль та коригувати діяльність відповідно до його індивідуальних успіхів. Також це є обов'язковою умовою проектної діяльності, в основі якої полегшення, або ускладнення виконання завдання відповідно до рівня студентів, що робить його функціональним і практично значущим для іншого викладача, який його застосовує відповідно до методичних рекомендацій розробника.

Розвиток творчого потенціалу вчителя початкової школи уможливлюється за умови застосування діяльнісного підходу, який не просто забезпечує включення особистості у діяльність, а й надає цьому процесу цінності завдяки опорі на її внутрішні мотиви. Діяльнісний підхід сприяє розвитку дослідницьких умінь та ініціативності студентів, що у свою чергу обумовлює створення ними авторських технологій навчання іноземних мов у майбутньому, а також є одним із проявів інноваційного мислення та рівня сформованості інноваційної компетентності. Його реалізація найяскравіше втілюється в інтерактивних формах навчання, а також ділових іграх, які надають студенту можливість відчувати себе у ролі вчителя початкової школи та сформуувати певні навички, важливі для майбутньої професійної діяльності.

Інтегрований підхід полягає у забезпеченні фундаментальності знань і реалізації міжпредметних зв'язків. Це особливо важливо у контексті дослідження, що здійснюється, оскільки готовність учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов передбачає наявність сформованої системи міждисциплінарних знань із різних галузей, а саме: педагогіки, психології, методики навчання іноземних мов, інформатики, інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Сутність аксіологічного підходу у підготовці вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов полягає у визначенні ключових якостей майбутнього вчителя, що сприятимуть ефективності їх професіогенезу, а також формуванню загальнолюдських цінностей.

Стрижнем, який поєднує всі вищезазначені теорії та підходи є акмеологічний, оскільки його основа – це пошук шляхів досягнення професіоналізму педагога. Цей факт зумовлює орієнтацію процесу підготовки вчителів початкової школи на підвищення якості педагогічної діяльності та її постійне вдосконалення. До того ж процес формування готовності вчителів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов наскрізно забезпечує актуалізацію творчого потенціалу та динамічний професійний розвиток, що водночас гарантує наявність позитивної мотивації та прагнення студентів до самостійного навчання.

Реалізація будь-яких теорій неможлива без конкретизації принципів навчання, дотримання яких забезпечує ефективність усього процесу підготовки. Як правило, виокремлюють загальнодидактичні та методичні принципи. Серед загальнодидактичних акцентуємо увагу на принципах доступності, послідовності, науковості, диференціації та індивідуалізації, активності. Їхнє змістовне наповнення та характеристика є достатньо розробленими, проте потребують уточнення відповідно до проблематики представленого дос-

лідження. Відтак, реалізація принципів доступності, диференціації та індивідуалізації полягає в урахуванні реальних можливостей суб'єктів навчання. Поступове ускладнення в опануванні вищезазначеними технологіями можливе за умови урахування принципу послідовності, а сучасність і актуальність – принципу науковості. Принцип активності передбачає чітко визначену пізнавальну позицію студентів, що характеризується усвідомленням власних навчальних потреб і самостійним пошуком шляхів вирішення завдань. Щодо методичних принципів підготовки вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов, вважаємо доцільними обговорення принципів включеності в інноваційну діяльність і фасилітації. Під першим розуміємо формування інноваційного мислення студента та забезпечення інноваційного середовища для його навчання, що полягає у створенні простору для вияву ініціативності, креативності, реалізації власних творчих ідей і задумів, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу. На створення такого середовища спрямований принцип фасилітації, в основі якого сприяння процесу навчання шляхом вибору найдоцільніших методів і засобів його організації відповідно до змісту, а також індивідуального рівня кожного студента.

Висновки. Ефективність підготовки вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання залежить від представлених у моделі теорій і технологій цього процесу. Відтак, гуманізм передбачає реалізацію принципів диференціації та індивідуалізації у процесі навчання, спрямованість на активізацію творчого потенціалу особистості, демократичний стиль спілкування, есенціалізм – існування комплексу знань і цінностей, обов'язкових для оволодіння,

біхевіоризм – структурованість програм і постійний зворотній зв'язок, прагматизм – акцент на практичній дослідницькій діяльності, когнітивний конструктивізм – доцільність добору форм організації навчання, як активного процесу пізнання, постмодернізм – заперечення умовностей, заохочення інновацій, корисність, практичність і результативність знань. Синтез теоретичних положень вищезазначених концепцій, підходів і принципів навчання, на наш погляд, значно підвищує ефективність підготовки вчителів початкових класів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов, завдяки їхній спрямованості на задоволення потреб особистості, розкритті творчих здібностей, створенні середовища для апробації власних ідей і задумів, диференціації навчального матеріалу.

Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо у комплексному обґрунтуванні змістового, процесуального та оцінювального компонентів моделі підготовки вчителів початкових класів до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов, а також характеристикі організаційно-педагогічних умов, дотримання яких сприятиме ефективності досліджуваного процесу.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF/>.
2. Котенко, О. В. Особистість вчителя у процесі іншомовної взаємодії на уроках іноземної мови в початковій школі / О. В. Котенко // *materialy VIII mezinárodní vědecko – praktické konference, [«Efektivní nástroje moderních věd – 2012»]* – DnI 19. Pedagogika: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – S. 65–69.
3. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура [Текст] : монографія / за ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; редкол. : В. І. Шинкарук (голова). – Київ : Абрис, 2002. – 742 с.
5. Dunn, S. *Philosophical foundations of education: Connecting philosophy to theory and practice* / S. G. Dunn. – Columbus, OH: Merrill / Prentice Hall, 2005. – 275 p.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу : 07.09.2016

Котенко О. В., Рудник Ю. В. Моделирование процесса подготовки учителей начальной школы к применению инновационных технологий обучения иностранным языкам.

А Обоснована целесообразность разработки модели подготовки учителей к применению инновационных технологий обучения иностранным языкам; представлена характеристика концептуального компонента указанной модели как одного из ключевых компонентов в её структуре; проанализированы современные теории подготовки учителей начальной школы с учётом возрастающей необходимости применения инновационных технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий учитель начальной школы, моделирование образовательного процесса, инновационные технологии обучения иностранным языкам.

Kotenko O. V., Rudnik Y. V. Primary school teachers' training to innovative foreign languages learning technologies usage modeling.

S The article grounds the expediency of creating a model of primary school teachers' training to innovative foreign languages learning technologies use and presents the characteristics of conceptual component of described model as one of the key components in its structure. The authors analyze the modern theories of primary school teachers' training considering the growing need of their innovative technologies use in educational process.

Key words: professional training, future primary school teacher, modelling of educational process, foreign languages innovative technologies.